
Zbigniew Groszek | zgroszek@wp.pl

Spółeczna Akademia Nauk

Współpraca cywilno-wojskowa w NATO – istota, cele i podstawowe funkcje

Civil-military Cooperation in NATO – Essence, Goals and Basic Functions

Abstract: The North Atlantic Treaty Organisation (NATO) as an alliance of countries guaranteeing mutual security, was, is and probably will be a very important player (subject) in shaping and creating the international security environment for a long time. During the Cold War confrontation the Alliance successfully operated as a security system of Western states, combining strength and deterrence and collective defence. After 1991, the nature and scope of activities of the Alliance for international security underwent radical changes. In addition to the continuation of tasks related to the collective defence, NATO is actively involved in crisis response operations in many regions of the world, contributing significantly to the stabilization of the international security environment. NATO crisis response operations carried out outside the Member States, in areas lacking fully operational institutions and effective infrastructure, pose more complex challenges. Therefore, in today's security environment for the operational success, it is necessary to closely cooperate with all the bodies involved in the implementation of tasks in the area of operation to help local authorities to rebuild the social structure and restore the normal living conditions of local people. Therefore, the basic question arises: what is civil-military cooperation (CIMIC) in NATO, what are the legal bases for the functioning of its organs, and what are its goals and functions? This article is an attempt to answer this rather complex question, based on the analysis of available publications and normative documents as well as own reflections on this subject.

Key words: Organization of the North Atlantic Treaty (NATO), civilian environment, civil-military cooperation (CIMIC), governmental and nongovernmental organization

Wstęp

Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), jako sojusz państw gwarantujących sobie wzajemne bezpieczeństwo, była, jest i zapewne jeszcze długo będzie bardzo ważnym graczem (podmiotem) kształtującym środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego. W okresie zimnowojennej konfrontacji, dla którego charakterystyczna była obecność wyraźnie zdefiniowanego i jedyne wręcz zagrożenia, w postaci ataku ze strony Związku Radzieckiego i państw Układu Warszawskiego, Sojusz z sukcesem funkcjonował jako system bezpieczeństwa państw zachodnich, łączący siłę oraz zdolność odstraszenia i zbiorowej obrony. Po 1991 roku charakter i zakres działań Sojuszu na rzecz bezpieczeństwa międzynarodowego uległy radykalnym zmianom, głównie ze względu na niestabilność, niepewność i nieprzewidywalność środowiska międzynarodowego. Poza kontynuacją zadań związanych z obroną kolektywną państw członkowskich Sojuszu, wynikającą z postanowień art. 5 traktatu waszyngtońskiego, NATO brało i bierze czynny udział w operacjach reagowania kryzysowego w wielu rejonach świata, przyczyniając się w znacznym stopniu do stabilizacji środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego. Operacje reagowania kryzysowego NATO prowadzone poza granicami państw członkowskich, na terenach pozbawionych w pełni działających instytucji i skutecznej infrastruktury, rodzą bardziej skomplikowane wyzwania. Dlatego w dzisiejszym środowisku bezpieczeństwa dla osiągnięcia sukcesu operacyjnego niezbędna jest ścisła współpraca między cywilnymi i wojskowymi organami i instytucjami. To personel organów współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC, ang. Civil Military Co-operation) ułatwia tę współpracę i zapewnia dowódcom NATO i instytucjom cywilnym wiedzę fachową, niezbędną do stworzenia warunków pozwalających na wypełnienie misji prowadzonych operacji. Ścisła współpraca wszystkich organów zaangażowanych w realizację zadań na obszarze prowadzonej operacji jest konieczna do tego, aby pomóc władzom lokalnym w odbudowie struktury społecznej i przywróceniu normalnych warunków życia lokalnej ludności.

„Współpraca pomiędzy siłami Sojuszu a środowiskiem cywilnym (zarówno rządowym jak i pozarządowym) w którym siły te działają jest podstawą sukcesu tych operacji” [AJP-9, pkt 101]. Zatem, nasuwa się zasadnicze pytanie: czym jest współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) w NATO, jakie są podstawy prawne funkcjonowania jej organów oraz jakie są jej cele i funkcje?

Próbę odpowiedzi na to dość złożone pytanie – na podstawie analizy treści nielicznych publikacji¹ i dokumentów normatywnych oraz własnych przemyśleń dotyczących przedmiotowej problematyki – zawarto w niniejszym artykule.

---

¹ Są to głównie publikacje zwarte B. Panka, L. Elaka, L. Zakrzewskiego i A. Rozbickiego oraz J. Zalewskiego, a także nieliczne artykuły w periodykach wojskowych (patrz – bibliografia).

Podstawy prawne oraz istota współpracy cywilno-wojskowej w NATO

Współdziałanie czy współpraca między siłami zbrojnymi a sferą cywilną nie należą do zjawisk nowych. Były i są obecne w różnych formach organizacyjnych od czasu pierwszych wojen czy konfliktów zbrojnych. W NATO współpraca środowiska wojskowego z cywilnym ewoluowała, poczynając od cywilnego wsparcia przygotowań obronnych do odparcia agresji zbrojnych, poprzez pomoc wojskową władzom cywilnym w reagowaniu na zagrożenia niemilitarne (katastrofy naturalne, awarie techniczne, bunty i zamieszki społeczne), a kończąc na udziale wojska w odbudowie administracji, infrastruktury technicznej i ekonomicznej, poprawie warunków życia ludności oraz zapewnieniu bezpieczeństwa w zniszczonych wojną krajach w ramach operacji reagowania kryzysowego o charakterze stabilizacyjnym.

Poprawna i efektywna współpraca cywilno-wojskowa byłaby niemożliwa bez wypracowania i wdrożenia przez państwa członkowskie Sojuszu dokumentów normujących tę współpracę w postaci polityk, doktryn, umów oraz porozumień dwu- i wielostronnych.

Pierwszy dokument Sojuszu dotyczący współpracy cywilno-wojskowej to *Polityka i wytyczne dotyczące współpracy cywilno-wojskowej* dowódcy sił sojuszniczych NATO w Europie (*SACEUR's Policy and Guidance on Civil Military Cooperation*) przyjęty w 1991 roku, zastępujący instrukcję AD 86-1 z 1979 roku. Był to dokument poufny, w którym określono cele CIMIC, ograniczające się do działań obronnych Sojuszu, oraz sprecyzowano pojęcia współpracy cywilno-wojskowej i CIMIC. Współpracę cywilno-wojskową określono jako „działania mające na celu podniesienie efektywności (skuteczności) wszystkich wysiłków na rzecz obrony, przez utrzymanie kontaktów pomiędzy Sojuszem oraz narodowymi, cywilnymi i wojskowymi strukturami, w celu optymalizacji użycia zasobów NATO”, natomiast CIMIC jako „podjęte działania oraz użyte środki przez dowódców i władze narodowe (zarówno wojskowe, jak i cywilne) w czasie pokoju oraz wojny, dotyczące relacji pomiędzy siłami Sojuszu, rządem, ludnością cywilną oraz organizacjami w rejonie, gdzie siły takie stacjonują, prowadzą działania wspierające lub są rozwijane” [Deląg 2004 s. 45, za: Miler 2013 s. 150].

Szczegółowe informacje dotyczące polityki NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej przedstawiono w dokumencie Komitetu Wojskowego MC 411/1 (NATO Military Policy on Civil-Military Cooperation) z 1997 roku. W dokumencie tym wskazano, że CIMIC jest jednym ze środków i porozumień, które wymagają utrzymania stosunków między dowódcą NATO a narodowymi władzami, instytucjami cywilnymi i wojskowymi oraz ludnością cywilną, a także organizacjami pozarządowymi, międzynarodowymi organami, organizacjami i urzędami na wspólnym obszarze działań, na którym będą rozmieszczone wojska NATO. Ponadto w dokumencie tym określono cele, zasady oraz formy współpracy, a także przedsięwzięcia związane z koordynowaniem działań. Dokument przedstawiał również

istotę i zasady cywilnego planowania kryzysowego (Civil Emergency Planning – CEP) oraz wsparcia państwa gospodarza (Host Nation Support – HNS). W kolejnych edycjach tego dokumentu z 2001 i 2002 roku (MC 411/2) zawarto wytyczne dotyczące relacji między siłami sojuszniczymi a władzami cywilnymi, ludnością oraz organizacjami i agencjami. Wskazano, że podstawy tych relacji różnią się w zależności od sytuacji i rodzaju działań prowadzonych przez wojska oraz że CIMIC umożliwia współpracę dowódcy NATO z wszelkimi czynnikami środowiska cywilnego w granicach rejonu operacji połączonej (Joint Operation Area – JOA). Ponadto wyraźnie zaznaczono, że działania w ramach wojskowej pomocy w operacjach humanitarnych MAHE (Military Assistance in Humanitarian Emergencies), CEP oraz HNS nie są *stricte* działaniami CIMIC, lecz rodzajami relacji cywilno-wojskowych. Określono również, że zasadniczym czynnikiem w działalności CIMIC jest jedność działania. Wszystkie operacje CIMIC podejmowane na szczeblu zarówno narodowym, jak i sojuszniczym muszą być precyzyjnie określone (ukierunkowane) i dokładnie skoordynowane. Nie może dochodzić do nieporozumień, a także nie należy lekceważyć potrzeb niższych szczebli dowodzenia. Dokumentem uszczegóławiającym politykę NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej jest doktryna naczelnych dowództw NATO – Bi-SC 86-3, dotycząca zdolności Sojuszu w zakresie CIMIC, w której stwierdzono, że stosunki między siłami Sojuszu a środowiskiem cywilnym, w którym te siły operują, mają istotny wpływ na powodzenie operacji, zaś CIMIC stanowi narzędzie dowódców i służy do nawiązywania oraz utrzymywania kontaktów, a także ma ułatwiać współpracę poszczególnych dowódców NATO z wszelkimi podmiotami środowiska cywilnego, które znajdują się w obszarze ich działania [Miler 2013, ss. 151–153].

Dokument MC 411/1 oraz dokumenty dotyczące zasad prowadzenia operacji wielonarodowych przez połączone siły Sojuszu Północnoatlantyckiego, między innymi AJP-1 i AJP-1(A), były podstawą opracowania i wprowadzenia do użytku w 2003 roku doktryny współpracy cywilno-wojskowej AJP-9 NATO Civil Military Cooperation. W dokumencie tym przedstawiono szczegółowe rozwiązania w zakresie współpracy cywilno-wojskowej, natomiast procedury w nim zawarte stanowią rozwinięcie i uszczegółowienie treści zawartych we wcześniejszych dokumentach. Z treści tego dokumentu wynika, że główną stroną współpracy jest dowódca wojskowy Sojuszu, a jej podstawowym celem – osiągnięcie powodzenia w operacji militarnej wykonywanej przez siły NATO. Z drugiej strony w NATO przyjęto zasadę, że niezależnie od sytuacji prawnej i moralnej odpowiedzialność za ludność cywilną w rejonie, w którym można realizować cele operacji tylko we współpracy z organizacjami oraz władzami cywilnymi, ponosi dowódca. Zgodnie z tą doktryną dowódcy wojskowi są zobligowani do współpracy z różnymi władzami i organizacjami cywilnymi. W doktrynie AJP-9 współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) jest definiowana jako „koordynacja i współpraca, we wsparciu misji, między dowódcą NATO

i podmiotami cywilnymi, włączając w to ludność danego państwa i władze lokalne, jak również międzynarodowe, krajowe i pozarządowe organizacje i agencje” [AJP-9 2003]. Definicja ta jest w swej istocie tożsama z definicją CIMIC zamieszczoną we wcześniej omawianym dokumencie MC 411/1 – polityce NATO w zakresie współpracy cywilno-wojskowej.

Poza definicją doktryna współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9 zawiera: cele tej współpracy, główne funkcje, składowe zdolności operacyjnej CIMIC, związki z działaniami powiązanymi, takimi jak pomoc wojskowa w sprawach humanitarnych (MAHE), cywilne planowanie kryzysowe (CEP) i wsparcie państwa-gospodarza (HNS), zasady CIMIC dotyczące działalności wojskowej oraz kontaktów cywilno-wojskowych, środowisko operacyjne i obszar działania CIMIC, ustalenia dotyczące koordynacji i użycia zasobów cywilnych, organizację dowodzenia i kontrolowania sił CIMIC, obowiązki organizacyjne i zadania operacyjne CIMIC, rolę CIMIC w procesie decyzyjnym NATO oraz ogólną charakterystykę organizacji cywilnych, takich jak międzynarodowe organizacje humanitarne, organizacje pozarządowe, agencje, w tym agencje wiodące [Zbiór dokumentów... 2003].

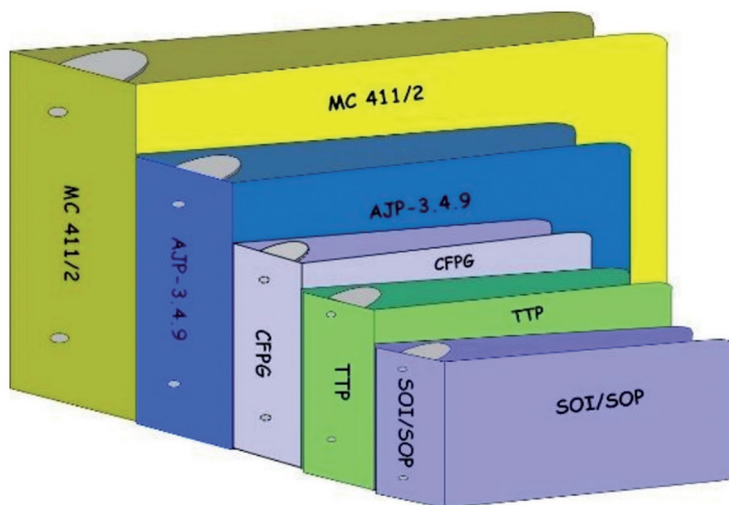
Doktryna współpracy cywilno-wojskowej AJP-9 obowiązywała w NATO do 2013 roku, w którym to zastąpiono ją nową doktryną – AJP-3.4.9². Prace nad nową doktryną, prowadzone przez Centrum Doskonalenia CIMIC (CIMIC Centre of Excellence – CCOE), trwały kilka lat. Główną przyczyną ich podjęcia były wnioski z doświadczeń w zakresie współpracy cywilno-wojskowej z prowadzonych operacji reagowania kryzysowego w Iraku i Afganistanie. NATO zrozumiało i oświadczyło publicznie, że skuteczne zarządzanie kryzysowe wymaga wszechstronnego podejścia (Comprehensive Approach) obejmującego instrumenty polityczne, cywilne i wojskowe. Ten nowy sposób myślenia musiał mieć przełożenie również na doktrynę, w tym doktrynę współpracy cywilno-wojskowej CIMIC. Doktryna ta w hierarchii dokumentów doktrynalnych NATO została przeniesiona z poziomu dokumentów strategicznych na poziom operacyjno-taktyczny [Hangya 2014, ss. 11–14].

Treści doktryny AJP-3.4.9 w znacznym stopniu poszerzają problematykę współpracy cywilno-wojskowej zawartą w doktrynie AJP-9 i dostosowują ją do wymogów kompleksowego podejścia. Definicja współpracy cywilno-wojskowej CIMIC nie uległa zmianie, niewielkich zmian dokonano w określeniu celów i funkcji tej współpracy. Natomiast zasady CIMIC, które w doktrynie AJP-9 zostały przedstawione w dwóch grupach, pierwszej, dotyczącej działalności wojskowej oraz drugiej, odnoszącej się do kontaktów cywilno-wojskowych, w doktrynie AJP-3.4.9 połączono w jedną grupę w celu odzwierciedlenia

² G. Hangya w artykule dotyczącym doktryn współpracy cywilno-wojskowej (patrz: bibliografia) informuje, że w 2014 roku państwa członkowskie NATO wyraziły zgodę na przeniesienie doktryny AJP-3.4.9 na poziom operacyjno-taktyczny dokumentów doktrynalnych NATO i zmianę jej nazwy na AJP-3.19. Jednak w późniejszych publikacjach oraz wykazie obowiązujących dokumentów normatywnych dotyczących współpracy cywilno-wojskowej nadal stosowana jest nazwa AJP-3.4.9.

kompleksowego podejścia. Należy zaznaczyć, że doktryna AJP 3.4.9 odnosi się przede wszystkim do dowódców i ich sztabów na poziomie operacyjnym i taktycznym, ale ma również istotne znaczenie dla działań cywilno-wojskowych na poziomie strategicznym. Pokazuje między innymi istotne czynniki efektywnej i skutecznej cywilno-wojskowej interakcji w ramach wkładu NATO w kompleksowe podejście. Sprzyja rozwojowi działań CIMIC, wprowadzając wszystkie niezbędne zasady, czynniki planowania i wymogi szkoleniowe. Doktryna AJP-3.4.9 składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale przedstawiono strategiczny kontekst CIMIC, a w nim między innymi: zagrożenia XXI wieku, zmieniające się środowisko strategiczne, złożoność środowiska operacyjnego, przeciwdziałanie działaniom nieregularnym, rolę wywiadu, wkład NATO w kompleksowe podejście czy kontekst zarządzania kryzysami. Drugi rozdział zatytułowany „CIMIC na teatrach i w operacjach” zawiera definicję, omówienie zastosowania CIMIC oraz cele, szczegółowe zadania, podstawowe funkcje i składniki CIMIC. Trzeci rozdział w całości poświęcony jest zasadom współpracy cywilno-wojskowej. W czwartym rozdziale zawarto głównie ustalenia dotyczące planowania i realizacji zadań współpracy cywilno-wojskowej oraz finansowania tej działalności. Rozdział piąty obejmuje problematykę związaną ze szkoleniem i ćwiczeniami wojsk w zakresie CIMIC. Ostatni, szósty, rozdział poświęcony jest podmiotom cywilnym. Przedstawiono w nim zasady działalności humanitarnej, scharakteryzowano organizacje międzynarodowe, rządowe i pozarządowe, zasady współpracy z podmiotami cywilnymi oraz kluczowe wyzwania w tym zakresie [AJP-3.4.9 2013].

Rysunek 1. Biblioteka dokumentów CIMIC

Źródło: CIMIC Field Handbook 2016.

Konkludując, należy stwierdzić, że aktualnie obowiązującymi, podstawowymi dokumentami współpracy cywilno-wojskowej w NATO są (rysunek 1):

- polityka współpracy cywilno-wojskowej – NATO Military Policy on CIMIC and CMI, MC 411/2,
- doktryna współpracy cywilno-wojskowej – Allied Joint Doctrine for CIMIC, AJP-3.4.9,
- podręcznik planowania funkcjonalnego – CIMIC Functional Planning Guide (CFPG),
- podręcznik Sojuszniczego Dowództwa ds. Operacji - AM 86-1-1 (TTP) (Taktyki, Techniki i Procedury),
- instrukcje i procedury operacyjne – SOI/SOP (SOI = Standing Operating Instructions/SOP = Standing Operating Procedures).

Ponadto dla celów szkoleniowych Centrum Szkolenia CIMIC – CCOE opracowało i opublikowało podręcznik polowy współpracy cywilno-wojskowej – CIMIC-Field Handbook³.

Należy również podkreślić, że we wszystkich najważniejszych dokumentach dotyczących współpracy cywilno-wojskowej w NATO, począwszy od pierwszych, a kończąc na aktualnie obowiązujących, istotę tej współpracy zdefiniowano jako „koordynację i współpracę, we wsparciu misji, między dowódcą NATO i podmiotami cywilnymi, włączając w to ludność danego państwa i władze lokalne, jak również międzynarodowe, krajowe i pozarządowe organizacje i agencje [AJP-9 2003; AJP-3.4.9 2013]”.

W niewiele różniący się sposób istotę współpracy cywilno-wojskowej określono w Unii Europejskiej, z tym że element wojskowy (dowódca NATO) został zastąpiony wojskowymi elementami zaangażowanymi w operacje zarządzania kryzysowego pod przewodnictwem UE.

„Współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) jest koordynacją i współpracą, we wsparciu misji, między wojskowymi elementami zaangażowanymi w operacje zarządzania kryzysowego pod przewodnictwem UE i podmiotami cywilnymi (na zewnątrz UE), włączając w to ludność danego państwa i władze lokalne, jak również międzynarodowe, krajowe i pozarządowe organizacje i agencje” [CIMIC Field Handbook 2011, s. 5].

W Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) współpraca cywilno-wojskowa jest nazywana koordynacją cywilno-wojskową rozumianą jako „zasadniczy dialog oraz interakcja pomiędzy podmiotami cywilnymi i wojskowymi w kryzysach humanitarnych, które są niezbędne do ochrony i propagowania zasad humanitarnych, unikania konkurencji (rywalizacji), zminimalizowania niezgodności (sprzeczności), a w razie potrzeby do realizacji wspólnych celów. To zakres podstawowych strategii od współistnienia do współpracy. Koordynacja jest wspólną odpowiedzialnością ułatwioną przez kontakty i wspólne szkolenia” [CIMIC Field Handbook 2011, s. 5].

³ CIMIC Field Handbook, <https://www.cimic-coe.org/products/conceptual-design/downloads/ccoe-publications/field-handbook/>.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej współpraca ta jest określana mianem operacji do spraw cywilnych (CAO), rozumianych jako „operacje wojskowe, prowadzone przez siły (jednostki) do spraw cywilnych, które: (1) wzmacniają związki między siłami zbrojnymi i władzami cywilnymi w miejscowościach, w których siły zbrojne są obecne; (2) wymagają koordynacji z innymi agencjami, organizacjami międzyrządowymi, organizacjami pozarządowymi, rdzenną ludnością i instytucjami oraz sektorem prywatnym, oraz (3) wymagają stosowania specjalistycznych umiejętności funkcjonalnych, za które są zazwyczaj odpowiedzialne cywilne rządy, w celu udoskonalenia procesów prowadzenia operacji cywilno-wojskowych” [CIMIC Field Handbook 2011, ss. 5–6].

W polskiej doktrynie współpracy cywilno-wojskowej DD/9 definicję tej współpracy dostosowano do potrzeb naszych sił zbrojnych, określając ją jako „zespół przedsięwzięć obejmujący koordynację i współdziałanie pomiędzy dowódcą wojskowym a podmiotami cywilnymi, przez które rozumie się ludność cywilną, władze lokalne oraz organizacje międzynarodowe, rządowe i pozarządowe, działające w obszarach ich kompetencji i odpowiedzialności” [DD/9 2004]. Definicja ta różni się od definicji NATO tym, że nie wskazuje celu współpracy (we wsparciu misji NATO, UE), natomiast wskazuje miejsce tej współpracy, obszary kompetencji i odpowiedzialności dowódcy wojskowego.

Z powyższych informacji wynika, że definicja współpracy cywilno-wojskowej zawarta w dokumentach normatywnych NATO jest tylko wzorcem, który może być odpowiednio dostosowywany do uwarunkowań i potrzeb państw członkowskich tej organizacji. Należy także dodać, że CIMIC jest integralną częścią każdej operacji. Działania CIMIC stanowią integralną część planu dowódcy połączonych sił, przyczyniają się do wsparcia jego misji, wiążą się z wdrażaniem ogólnej strategii i dążeniem do osiągnięcia stabilnego i zrównoważonego stanu końcowego. Sztaby CIMIC są w pełni zintegrowane z dowództwem operacji (wchodzą w jego skład), mają pełną wizję i plany oraz są upoważnione do koordynacji działań i projektów CIMIC we wspólnym obszarze operacyjnym (JOA). Siły NATO podczas współpracy z potencjalnie szerokim gronem organów cywilnych będą dążyć do dostosowania i wspierania działalności tych podmiotów cywilnych w osiągnięciu uzgodnionego wspólnie stanu końcowego. Działania CIMIC, jako projekty lub inne działania rozwojowe, są przeprowadzane w celu przeniesienia odpowiedzialności na właściwe organizacje cywilne lub władze lokalne w odpowiednim czasie [AJP-9 2003; AJP-3.4.9 2013; DD/9 2004].

Cele współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w NATO

Cele współpracy cywilno-wojskowej w NATO zostały określone we wszystkich edycjach polityki współpracy cywilno-wojskowej – MC 411 oraz doktryn tej współpracy – AJP-9 i AJP-3.4.9.

W polityce współpracy cywilno-wojskowej MC 411 oraz w doktrynie AJP-9 stwierdza się, że bezpośrednim celem CIMIC jest ustanowienie i utrzymanie pełnej współpracy dowódcy NATO i władz cywilnych, organizacji, agencji i ludności w obszarze działania dowódcy, aby mógł on wypełniać swoją misję. Może to obejmować bezpośrednie wsparcie realizacji planów sektora cywilnego. Długoterminowym celem CIMIC jest pomoc w stworzeniu i utrzymaniu warunków, które będą wspierać osiągnięcie celów Sojuszu w operacjach.

Również w publikacji B. Panka [2005] w podobny sposób określono cele CIMIC, korzystając z pierwszej próbnej wersji doktryny AJP-9 z 2001 roku. Cele te zostały podzielone na bezpośrednie i długofalowe: „Pierwszy, związany jest z zapewnieniem i utrzymaniem pełnej współpracy pomiędzy dowódcą NATO, a ludnością cywilną, władzami oraz instytucjami wewnątrz przydzielonego mu obszaru działania. Współpraca ta powinna umożliwić stworzenie mu jak najlepszych warunków na płaszczyźnie cywilnowojskowej, które pozwolą na uzyskanie przewagi moralnej, materialnej i taktycznej. W wymiarze praktycznym sprowadza się to do zapewnienia optymalnych warunków przy realizacji zadania wojskowego oraz zagwarantowania maksimum bezpieczeństwa wojskom własnym na obszarze operacji. Natomiast drugi z wymienionych – cel długofalowy, polega na stworzeniu i utrzymaniu warunków, zapewniających trwałe rozwiązanie sytuacji kryzysowej”.

Natomiast w doktrynie AJP-3.4.9 cele określono w inny sposób. Wskazano, że personel CIMIC ma współpracować z odpowiednimi podmiotami cywilnymi w imieniu dowódcy NATO, aby osiągnąć cele misji. Długoterminowym rezultatem CIMIC jest stworzenie i utrzymanie warunków, które przyczynią się do osiągnięcia celów w ramach ogólnej misji oraz do osiągnięcia pomyślnego stanu końcowego. Celem średniokresowym jest powiązanie celów krótkoterminowych i długoterminowych w sposób wolny od sporów (tarć).

W doktrynach współpracy cywilno-wojskowej AJP-9 i AJP-3.4.9 powyższe cele zostały uszczegółowione zadaniami, jakie powinien realizować personel CIMIC, aby te cele osiągnąć.

W doktrynie AJP-3.4.9 zadania te sformułowano następująco: ustanowienie i utrzymanie kontaktów z podmiotami cywilnymi na odpowiednim szczeblu, aby ułatwić współpracę, harmonizację, wymianę informacji, zintegrowane planowanie i prowadzenie operacji; identyfikowanie i wyjaśnianie celów wojskowych, celów i koncepcji operacji podmiotom cywilnym (stosownie do zasad bezpieczeństwa operacyjnego – OPSEC i zgodnie z wytycznymi dotyczącymi materiałów niejawnych); ułatwianie równoczesnego, równoległego i tam, gdzie to możliwe, zintegrowanego planowania między połączonymi siłami wojskowymi i przyjaznymi podmiotami cywilnymi, a także gdzie i kiedy to możliwe, uczestniczenie w planowaniu cywilnym i grupach oceniających, zespołach lub komórkach; ciągłe ocenianie środowiska operacyjnego, w tym lokalnych potrzeb i braków w zdolnościach, aby rozwiązać powstałe problemy; dążenie do terminowego i stopniowego przeniesienia odpowiedzialności na właściwe władze cywilne; integracja

z innymi pionami sztabu dowódcy odnośnie do wszystkich aspektów operacji; doradzanie dowódcy we wszystkich wymienionych wyżej przypadkach; udostępnianie informacji wszystkim elementom sztabowym.

Na podstawie powyższych ustaleń i wniosków można stwierdzić, że ideą i celem CIMIC jest interakcja pomiędzy aktorami wojskowymi i cywilnymi w ramach wszechstronnego środowiska wspierającego plan dowódcy wojskowego. Najlepiej byłoby, gdyby wszystkie podmioty dążyły do wspólnego celu, ale tam, gdzie nie jest to możliwe, ta interakcja powinna zapewnić, że działania wspierające realizację każdego planu będą zharmonizowane w jak największym stopniu. Pozwoli to zminimalizować ingerencję lub niezamierzony konflikt pomiędzy wszystkimi aktorami. Ta interakcja może obejmować koordynację, współpracę, wzajemne wsparcie, spójne wspólne planowanie i wymianę informacji w ramach mandatu politycznego. Dotyczy sił wojskowych NATO, rządów i podmiotów cywilnych. CIMIC ma zastosowanie do wszystkich rodzajów operacji NATO. We wszystkich możliwych scenariuszach działań dowódcy są coraz częściej zobowiązani do uwzględniania czynników politycznych, społecznych, ekonomicznych, kulturowych, religijnych, środowiskowych i humanitarnych podczas planowania i prowadzenia swojej działalności. Ponadto dowódcy muszą brać pod uwagę to, że na obszarach prowadzonych operacji może być obecna duża liczba podmiotów cywilnych z własnym mandatem, celami, metodami, zasadami, strukturą, rolą i perspektywami, które mogą mieć wpływ na prowadzone operacje, i odwrotnie. Kontekst i profil CIMIC będzie się zmieniał w zależności od charakteru kryzysu lub operacji [AJP-3.4.9 2013].

Funkcje współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w NATO

We wszystkich analizowanych publikacjach oraz dokumentach normatywnych dotyczących współpracy cywilno-wojskowej CIMIC, w których znajduje się odniesienie do funkcji CIMIC, wymienia się trzy podstawowe funkcje tej współpracy:

- łączność cywilno-wojskową lub więzi cywilno-wojskowe czy wymianę informacji z podmiotami cywilnymi,
- wsparcie środowiska cywilnego,
- wsparcie wojsk czy sił zbrojnych.

W doktrynie współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9 funkcje te określono jako łączność cywilno-wojskową, wsparcie środowiska cywilnego oraz wsparcie sił zbrojnych.

Celem ustanowienia łączności (nawiązania współpracy) cywilno-wojskowej jest umożliwienie koordynacji niezbędnej do wsparcia i ułatwienia planowania oraz prowadzenia operacji wojskowej. Współpraca ta, podjęta na etapie planowania oraz natychmiast po dyslokacji sił zbrojnych, jest podstawą, z której wynikają inne funkcje CIMIC.

Ustanowienie przez NATO współpracy i wspólnych mechanizmów planistycznych na poziomie politycznym stanowi wstępny warunek sukcesu. Z tego wynikać będą współpraca i wspólne planowanie na poziomie strategicznym i operacyjnym. Współpracę z władzami cywilnymi ułatwia m.in. właściwa polityka informacyjna, która wymaga odpowiedniego, wykonywanego we właściwym czasie rozpowszechniania informacji o osiągnięciach i postępach w dziedzinie współpracy cywilno-wojskowej, co z kolei pomaga w uzyskaniu wsparcia ludności, organizacji rządowych i pozarządowych.

Wsparcie środowiska cywilnego obejmuje szeroki wachlarz działań z zakresu CIMIC. Z reguły prowadzone jest ono pod kierownictwem władz wojskowych w zgodności z misją militarną NATO. Może wykorzystywać szeroki zakres środków i zasobów wojskowych, takich jak: informacje, personel, środki materiałowe, sprzęt, środki komunikacji, doświadczenie specjalistyczne i szkolenie. Wsparcie zazwyczaj jest udzielane w sytuacji, kiedy należy stworzyć odpowiednie warunki do wypełnienia misji wojskowej lub gdy odpowiednie władze cywilne i agendy nie są w stanie go udzielić. Decyzje dotyczące zakresu, czasu trwania oraz rozmiaru wsparcia powinny zostać powzięte na jak najwyższym szczeblu z uwzględnieniem czynników politycznych, wojskowych i cywilnych.

W zależności od sytuacji dowódcy NATO będą potrzebowali znacznego wsparcia ze strony ludności cywilnej w rejonie swego działania. Obok koordynacji działań w celu zminimalizowania zagrożenia dla operacji wojskowej, takich jak kontrola środków i ludności, siły zbrojne mogą być częściowo zależne od władz cywilnych w dziedzinie zdobywania informacji i cywilnych środków materiałowych. Ponadto dowódcy stymulować będą wsparcie cywilne dla operacji w najwyższym możliwie stopniu (poszukiwać jak największego „milczącego wsparcia”). We wszystkich wymienionych obszarach CIMIC odgrywać będzie dużą rolę⁴.

Natomiast w doktrynie NATO AJP-3.4.9 omawiane funkcje zostały określone w sposób uwzględniający kompleksowe podejście w prowadzonych operacjach. Funkcja łączności cywilno-wojskowej obejmuje: nawiązanie i utrzymywanie kontaktów z podmiotami cywilnymi na odpowiednich poziomach, ułatwienie współpracy, harmonizacji, wymiany informacji, skoordynowanego lub zintegrowanego planowania i prowadzenia operacji. Funkcja wsparcia sił zbrojnych dotyczy sytuacji, w których dowódcy, w zależności od okoliczności, będą wymagać znacznego wsparcia ze strony środowiska cywilnego, jak również koordynacji wysiłków w celu zminimalizowania zakłóceń w operacjach wojskowych. Polega ona, między innymi, na: gromadzeniu, ocenie i dostarczaniu informacji dotyczących środowiska cywilnego; ocenie sytuacji w środowisku cywilnym i identyfikacji w tym środowisku

⁴ Podobnie, pod względem treści i zakresu, funkcje współpracy cywilno-wojskowej przedstawiono w doktrynie współpracy cywilno-wojskowej w SZ RP – DD/9.

czynników mających istotny wpływ na prowadzenie operacji; ocenie wpływu sytuacji militarnej na środowisko cywilne; rekomendowaniu działań mających na celu złagodzenie tego wpływu; ułatwieniu, w razie potrzeby, dostępu do zasobów cywilnych. Funkcja wsparcia podmiotów cywilnych i ich środowiska polega na tym, że w ramach kompleksowego podejścia wsparcie to będzie na ogół przeprowadzane tylko wtedy, gdy wymagane jest stworzenie warunków wspierających realizację misji wojskowej w kontekście jej mandatu. Może ono obejmować szerokie spektrum zasobów, takich jak informacje, personel, materiały, sprzęt, urządzenia komunikacyjne, specjalistyczna wiedza lub szkolenia. W celu wypełniania tej funkcji należy zastosować podejście naprzemienne, polegające na umożliwieniu wsparcia poprzez budowanie zdolności, wsparciu poprzez udostępnianie zdolności lub wsparciu wyłącznie środkami wojskowymi (w ostateczności).

Konkludując, należy stwierdzić, że zasadnicze funkcje CIMIC realizowane są na trzech płaszczyznach: więzi cywilno-wojskowej, czyli ustanowienia, na możliwie najwcześniejszym etapie, relacji z organizacjami i agencjami w rejonie działań prowadzących do powodzenia misji; wsparcia dla środowiska cywilnego, obejmującego wszelkie działania i pomoc ze strony wojska na rzecz władz cywilnych, organizacji i ludności; wsparcia wojska, obejmującego pomoc cywilną polegającą na zapewnieniu dopływu informacji, udostępnieniu infrastruktury oraz cywilnych źródeł zaopatrzenia i usług, a także zapewnieniu bezpieczeństwa i poparcia społecznego.

Podsumowanie

Wraz ze zmianami środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego zmieniała się rola i działalność NATO w tym środowisku. NATO z sojuszu typowo obronnego państw członkowskich stało się organizacją bezpieczeństwa regionalnego, jeśli nie światowego. W związku z takimi zmianami i rozszerzeniem gamy prowadzonych operacji o operacje reagowania kryzysowego wzrosło znaczenie współpracy między środowiskiem wojskowym a cywilnym w rejonach prowadzonych działań. Z biegiem lat i wraz z nabywanym podczas operacji doświadczeniem zmieniał się również zakres i charakter współpracy cywilno-wojskowej, co z kolei wymuszało potrzebę zmian i aktualizacji dokumentów normatywnych dotyczących tej współpracy. Pierwsza doktryna współpracy cywilno-wojskowej NATO AJP-9 to rezultat wieloletnich prac z uwzględnieniem wniosków z konfliktów na Bałkanach, a aktualnie obowiązująca doktryna AJP-3.4.9 – wniosków z prowadzonych operacji reagowania kryzysowego w Iraku i Afganistanie. Pomimo wielu zmian doktrynalnych nie zmieniła się istota współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w NATO. Była i jest ona rozumiana jako „koordynacja i współpraca, we wsparciu misji, między dowódcą NATO i podmiotami cywilnymi, włączając w to ludność danego państwa i władze lokalne, jak również międzynarodowe, krajowe

i pozarządowe organizacje i agencje” [AJP-9 2003; AJP-3.4.9 2013]. Zmieniały się natomiast cele i funkcje tej współpracy, co wynika głównie ze zmiany podejścia do prowadzenia operacji wojskowych NATO, nazwanego wszechstronnym (kompleksowym) podejściem (Comprehensive Approach). Należy przypuszczać, że turbulentne i nieprzewidywalne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego wymusi kolejne zmiany w prowadzeniu operacji wojskowych, w tym współpracy cywilno-wojskowej.

Trzeba natomiast wyraźnie podkreślić, że podejście naszego resortu obrony narodowej do problemów współpracy cywilno-wojskowej nie zmienia się od lat. W Siłach Zbrojnych RP podstawą tej współpracy jest nadal doktryna DD/9 z 2004 roku, opracowana na podstawie natowskiej doktryny AJP-9.

Bibliografia

AJP-3.4.9 Allied Joint Doctrine For Civil-Military Cooperation (2013), NATO Standardization Agency (NSA).

AJP-9 NATO Civil-Military Co-Operation (CIMIC) Doctrine (2003), NATO Standardization Agency (NSA).

CIMIC Field Handbook, Civil-Military Cooperation Centre of Excellence (2011), Netherlands.

CIMIC Field Handbook, Civil-Military Cooperation Centre of Excellence (2016), 4th edition, Netherlands.

Doktryna Współpracy Cywilno-Wojskowej Sił Zbrojnych RP DD/9 (2004), MON, Warszawa.

Dylong A. (2004), *Współpraca cywilno-wojskowa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa narodowego RP*, AON, Warszawa.

Hangya G. (2014), *About NATO CIMIC Doctrine. Custodial observations during the development of a NATO CIMIC doctrine*, CCOE, Netherlands.

Jakubczak R. (red.) (2003), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*, Bellona, Warszawa

MC 411/1 NATO Military Policy on Civil-Military Co-operation (2002), NATO International Military Staff, <https://www.nato.int/ims/docu/mc411-1-e.htm>.

Miler A. (2013), *Podstawy prawne współpracy cywilno-wojskowej*, „Kwartalnik Bellona”, nr 1.

Panek B. (2005), *Wybrane problemy współpracy cywilno-wojskowej na poziomie operacyjnym*, AON, Warszawa.

Zbiór dokumentów normatywnych NATO w zakresie CIMIC (2003), DWLiOP, Warszawa.